

Metodický list

Hrubý domácí produkt

I. Definice a obsah

Hrubý domácí produkt (HDP) je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území; používá se pro sledování výkonnosti ekonomiky. Může být definován, resp. kvantifikován třemi metodami:

produkční, výdajovou a důchodovou.

Hrubý domácí produkt České republiky jako klíčový ukazatel systému národního účetnictví i hlavní složky výdajů na hrubý domácí produkt jsou kvantifikovány v souladu s metodikou národních účtů Eurostatu (standard ESA 2010).

Prvotní propočet všech ukazatelů je proveden v běžných cenách, pro potřeby sledování vývoje s vyloučením vlivu změn cen následuje převod do stálých cen.

II. Zdroje a metodika zjišťování

Při sestavování národních účtů jsou čerpány informace z velkého množství různých zdrojů dat přebíraných jak ze statistických zjišťování organizovaných ČSÚ, tak i administrativních zdrojů dat přebíraných od externích institucí. Všechny zdroje dat jsou z hlediska charakteru jejich použití rozděleny na hlavní a doplňkové.

Hlavní zdroje dat mají vždy, s výjimkou rodinných účtů, komplexní charakter, což umožňuje za každý takový zdroj dat naplnit celou sekvenci účtů, čili všechny běžné účty, účty akumulace i rozvahy. Doplňkové zdroje dat slouží pak především pro doplnění, upřesnění a pro jiné korekce jednotlivých účtů naplněných z hlavních zdrojů dat.

Sestavování čtvrtletních odhadů vývoje ekonomiky co do obsahu ukazatelů metodicky těsně navazuje na roční národní účty, rozsahem a použitými postupy se však od nich liší. Různé jsou i základní cíle čtvrtletních a ročních propočetů – v krátkodobé periodicitě jde především o relativně rychlý, přiměřeně přesný odhad meziročního tempa tvorby a užití hrubého domácího produktu, významnou roli hrají také časové řady metodicky srovnatelných čtvrtletních ukazatelů, které mohou být vhodným nástrojem při prognózování.

III. Členění

K hlavním datovým zdrojům při čtvrtletních odhadech patří krátkodobá statistická zjišťování, údaje celní statistiky a statistiky cen, výstupy ze zpracování výkazů rozpočtových a příspěvkových organizací, informace o daních a dotacích z Ministerstva financí ČR, bankovní statistiky a platební bilance České národní banky.

Pro posouzení úrovně a vývoje ekonomiky jsou v ČSÚ využívány dvě cenové hladiny:

- a) údaje v *běžných cenách* odrážejí skutečné evidenční ceny, za které byly ve sledovaném období uskutečněny veškeré nákupy a prodeje. U zásob jsou takto zjištěné hodnoty očištěny o zisky či ztráty v důsledku jejich držby, způsobené pohybem cen;
- b) *stálé ceny* vyjadřují vývoj objemových ukazatelů po očištění o cenové vlivy.

IV. Způsob výpočtu

Hrubý domácí produkt může být spočten třemi způsoby:

- (1) *Produkční metodou* se HDP počítá jako součet hrubé přidané hodnoty jednotlivých institucionálních sektorů nebo odvětví a čistých daní na produkty (které nejsou rozvrženy do sektorů a odvětví). Je to také vyrovnávací položka účtu výroby za národní hospodářství celkem, kde se na straně zdrojů zachycuje produkce a na straně užití mezispotřeba. Hrubá přidaná hodnota je rozdílem mezi produkcí a mezispotřebou. Vzhledem k tomu, že produkce se oceňuje v základních cenách a užití v kupních cenách, je strana zdrojů za národní hospodářství celkem doplněna o daně snížené o dotace na produkty.
- (2) *Výdajovou metodou* se HDP počítá jakou součet konečného užití výrobků a služeb rezidentskými jednotkami (konečná spotřeba a tvorba hrubého kapitálu) a salda vývozu a dovozu výrobků a služeb. Skutečná konečná spotřeba je odvozena prostřednictvím naturálních sociálních transferů od výdajů na konečnou spotřebu domácností, vládních a neziskových institucí sloužících domácnostem. Tvorba hrubého kapitálu se člení na tvorbu hrubého fixního kapitálu, změnu zásob a na čisté pořízení cenností.
- (3) *Důchodovou metodou* se HDP počítá jako součet prvotních důchodů za národní hospodářství celkem: náhrad zaměstnancům, daní z výroby a z dovozu snížených o dotace a hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu (resp. čistého provozního přebytku a smíšeného důchodu a spotřeby fixního kapitálu).

V. Změna metodiky

Na konci června 2024 publikoval ČSÚ výsledky mimořádné revize národních účtů, v rámci které byly zapracovány v celé časové řadě řady vylepšení dílčích odhadů a také některé změny datových zdrojů. Samotná revize byla vyvolána novými informacemi vzešlými ze sčítání lidu v roce 2021 a aktualizací dalších datových podkladů. Dále byla zapracována doporučení a zlepšení metod zejména v souvislosti s probíhajícím harmonizačním procesem v rámci EU, kterého součástí je i audit výpočtu hrubého národního důchodu. V rámci revize došlo k téměř čtyřiceti vylepšením. Většina změn měla dopad do úrovně jednotlivých makroukazatelů a jejich struktur s minimálním dopadem na celkové tempo růstu HDP. Z pohledu dopadu na hladinu HDP nejvýznamnější změny souvisejí se službami v oblasti bydlení. Zde mají vliv jednak výsledky Sčítání 2021 a také úprava uváděné doby životnosti u obydlí vycházející z doporučení výsledků pracovní skupiny Eurostatu. Opačným směrem pak působil upravený odhad podlimitního softwaru, u kterého se ve výpočtech více využívají přímé datové zdroje. K růstu hladiny HDP významněji přispěla i aktualizace modelu odhadu softwaru ve vlastní režii a aktualizace parametrů modelu bilance práce.

V rámci mimořádné revize došlo také ke změně referenčního roku pro ukazatele ve stálých cenách (z 2015 na 2020). Publikované údaje jsou v časové řadě vzájemně srovnatelné a metodicky navazují na Evropský systém účtů ESA 2010.

VI. Vykazující subjekty

Číselné podklady pro čtvrtletní odhady HDP získává odbor národních účtů ČSÚ jednak z odborů odvětvových a průřezových statistik ČSÚ, další ze zdrojů mimo rezort statistiky (především Česká národní banka a Ministerstvo financí ČR). Nejdůležitějšími informačními zdroji jsou však výsledky zpracování čtvrtletních statistických výkazů vždy dopočtených na úplný soubor jednotek.

Podrobnější data o HDP a mimořádné revizi národních účtů jsou na internetových stránkách ČSÚ www.csu.gov.cz.